

Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının
2016-cı il üçün pul və maliyyə sabitliyi siyasətinin əsas istiqamətləri barədə
BƏYANATI

*2015-ci ildə dünya iqtisadiyyatında qeyri-müəyyənliklər və qlobal maliyyə bazarlarında qeyri-sabitlik artmış, inkişaf etməkdə olan və iri iqtisadiyyatlara malik bir sıra ölkələrdə iqtisadi artım zəifləmiş və qlobal risklər yüksəlmişdir. Bu şəraitdə dünya əmtəə qiymətlərinin, o cümlədən **neftin qiymətinin** azalması prosesləri güclənmiş, bir sıra valyutaların, o cümlədən xammal ixrac edən ölkələrin milli valyutalarının ucuzlaşması daha da sürətlənmişdir.*

*Qlobal və regional səviyyədə gedən mürəkkəb iqtisadi proseslər dünya iqtisadiyyatına sıx inteqrasiya olunmuş Azərbaycan iqtisadiyyatına da öz təsirini göstərmişdir. Neftin qiymətinin kəskin aşağı düşməsi **xarici valyuta gəlirlərinin** və tədiyə balansının profisitinin əhəmiyyətli azalmasına gətirib çıxarmışdır. Bununla əlaqədar milli iqtisadiyyatın **dayanıqlığının gücləndirilməsi** çağırışları daha da aktuallaşmış, bu çağırışlara uyğun olaraq büdcə-vergi və pul-məzənnə siyasətində adekvat manevrlər həyata keçirilmişdir. Qeyri-neft sektorunda iqtisadi artımın əsas amili olan daxili tələbin əsas komponentləri isə əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməyə başlamışdır.*

*Bütün bunlar yüksək neft qiymətləri dövründə **valyuta bazarında** formalaşmış balansı prinsipial olaraq dəyişdirmiş, manatın məzənnəsinə təzyiqlər artmışdır. Eyni zamanda tərəfdaş ölkələrdə baş verən silsilə devalvasiyalar milli iqtisadiyyatın beynəlxalq rəqabət qabiliyyəti üçün ciddi risklər yaratmışdır. Yaranmış yeni vəziyyət məzənnə rejiminə yenidən baxılmasını zəruri etmişdir. Uzunmüddətli xarakter daşıyan xarici iqtisadi şokların güclənməsini nəzərə alaraq tədiyə balansının tarazlaşdırılması, ölkənin valyuta ehtiyatlarının kritik səviyyədə qorunması, milli iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətinin təmin olunması məqsədilə Mərkəzi Bank "**üzən məzənnə rejiminə**"nə keçid barədə qərar qəbul etmişdir. Bu keçid taktiki olaraq makroiqtisadi manevr xarakterini daşımış, strateji olaraq isə milli iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi strategiyasının dəstəklənməsinə yönəlmişdir.*

*Yeni qlobal və daxili iqtisadi şəraitdə bank sektorunda risklərin artması **maliyyə sabitliyinin** qorunması vəzifəsini daha da kəskinləşdirmişdir. Mərkəzi Bank bank sektorunun restrukturizasiya prosesinə başlamış, sektorun maliyyə dayanıqlığının gücləndirilməsi və risklərin idarə edilməsi tədbirlərini daha da gücləndirmişdir. Eyni zamanda ölkədə maliyyə infrastrukturunun inkişafı davam etmiş, o cümlədən ödəniş sistemlərinin fəaliyyəti genişləndirilmişdir.*

MƏRKƏZİ BANKIN FƏALİYYƏTİ

1.1. MAKROİQTİSADI MÜHİT

QLOBAL İQTİSADI ŞƏRAİT. 2015-ci il dünya iqtisadiyyatında qeyri-müəyyənliklərin artması, qarşılıqlı asılı olan ölkə qrupları üzrə zəif və kövrək iqtisadi artım, əmtəə qiymətlərinin kəskin aşağı düşməsi, məzənnələrin qeyri-sabitliyi, bir sıra inkişaf etməkdə olan ölkələrdə maliyyə və əmlak “köpükləri”nin boşalması ilə səciyyəvi olmuşdur.

Mövcud meyilləri nəzərə alaraq Beynəlxalq Valyuta Fondu (BVF) **qlobal artım** proqnozlarını azaldılma istiqamətində dəyişmişdir. Son proqnoza görə cari ildə qlobal real iqtisadi artımın 3.1% olacağı gözlənilir ki, bu da öncə verilmiş proqnozdan 0.2 faiz bəndi aşağıdır. İqtisadi artım proqnozu inkişaf etmiş ölkələr (İEO) üzrə 2%-ə, inkişaf etməkdə olan ölkələr (İEOÖ) üzrə isə 4%-ə endirilmişdir. BVF-nun proqnozları bazasında aparılan hesablamalara görə Azərbaycanın əsas ticarət tərəfdaşı olan 15 ölkə üzrə (qeyri-neft ixrac çəkili) 0.64%, o cümlədən MDB üzrə 2.7% ressesiya gözlənilir.

BVF dünya Ümumi Daxili Məhsulunun (nominal ÜDM) 2009-cu ildən etibarən ilk dəfə olaraq azalacağını proqnozlaşdırır. Qiymətləndirmələrə görə ÜDM nominal ifadədə ötən illə müqayisədə təxminən 5% azalaraq 73.5 trilyon ABŞ dolları təşkil edəcək. Bu isə əksər ölkələrin valyutalarının dollara qarşı ucuzlaşması nəticəsində həmin ölkələrin nominal ÜDM-nin dollar ifadəsində azalması və əmtəə qiymətlərinin ucuzlaşması ilə izah olunur.

Qlobal iqtisadi artımın mühüm amillərindən olan **qlobal ticarətin** artımı zəif olaraq qalır. 2015-ci ilin sonuna qlobal əmtəə və xidmət ticarətinin cəmi 3.2% artacağı gözlənilir.

Zəif iqtisadi fəallıq dünyada məşğulluğun bərpasını çətinləşdirir. Beynəlxalq Əmək Təşkilatının qiymətləndirməsinə görə hazırda dünyada 204 milyon işsiz var ki, bu da qlobal böhran öncəsi səviyyədən 34 milyon nəfər çoxdur.

Qlobal **maliyyə və investisiya axınları** coğrafiyasının İEO-lərə doğru istiqamətlənməsi 2015-ci ildə davam etmişdir. BMT-nin Ticarət və İnkişaf üzrə Konfransının (UNCTAD) qiymətləndirmələrinə əsasən birbaşa xarici investisiyaların artımı 2015-ci ildə İEO üzrə 23.8%, İEOÖ üzrə isə 3.3% səviyyəsində olacaq.

ABŞ dollarının əksər ölkələrin valyutalarına qarşı məzənnəsinin möhkəmlənməsi baş vermişdir. Cari ilin əvvəlindən ABŞ dolları Avroya qarşı 11%, Çin yuanına qarşı 4%, Türkiyə lirəsinə qarşı 26%, Rus rubluna qarşı 22%, Qazaxıstan tengesinə qarşı 86%, Norveç kronuna qarşı isə 17% möhkəmlənmişdir. Dolların bahalaşması ABŞ-da yumşaq pul siyasətindən tədrici imtina olunması, habelə bir sıra ölkələrə xarici valyuta daxilolmalarının azalması ilə izah olunur.

2015-ci il dünyanın bir çox ölkələrində valyuta ehtiyatlarının azalması da müşahidə olunmuşdur. BVF-nun məlumatına görə 2015-ci ilin təkcə ilk yarısında mərkəzi bankların valyuta ehtiyatları 121 mlrd. ABŞ dolları azalmışdır. Azalma əsasən İEOÖ üzrə baş vermişdir

ki, bu da kapital daxi olmaları və cari hesabın vəziyyəti, mərkəzi bankların valyuta bazarına satış yönlü müdaxilələr etməsi və dolların digər valyutalara qarşı möhkəmlənməsi ilə izah olunur.

Qlobal əmtəə qiymətlərinin azalma meyili 2015-ci ildə davam etmişdir. Ötən 11 ayda **qlobal əmtəə qiymətləri** 25.5%, o cümlədən **ərzaq qiymətləri** 15.7%, metal qiymətləri isə 26.6% azalmışdır.

Cari ilin ilk 5 ayında neftin dünya qiyməti artıma meyil göstərərək 1 barrele görə 68 ABŞ dollarımadək yüksəlsə də, sonradan yenidən kəskin azalaraq 1 barrele görə 37 ABŞ dollarına enmişdir. Bu son 11 ilin ən aşağı səviyyəsidir. Neft qiymətlərində kəskin azalmanın səbəbləri kimi son vaxtlar dünya neft bazarında təklifin artması, xüsusən Neft İxrac Edən Ölkələr Birliyi (OPEC) tərəfindən təklifin yüksək olması, son 40 ildə ilk dəfə ABŞ-dan neft ixracına məhdudiyətlərin götürülməsi, sanksiyaların aradan qaldırılması nəticəsində İranın bazara çıxma ehtimalı və digər amillər göstərilir. ABŞ Federal Ehtiyat Sisteminin faiz dərəcəsinin artırılmasına dair qərarı isə ABŞ dollarını bahalaşdırmaqla dolayısı ilə neftin qiymətinə azaldıcı təsir etmişdir. Əsas neft istehlakçısı olan bir sıra inkişaf edən ölkələrdə iqtisadi artımın zəifləməsi də neftin ucuzlaşmasında fundamental amillərdən biridir.

Ümumilikdə, **2014-cü ilin iyun ayından neftin qiyməti 3 dəfədən çox aşağı düşmüşdür**. Neftin ucuzlaşması bir sıra neft ixrac edən ölkələrdə dövlət xərclərinin ixtisarlari və milli valyutaların dəyərdən düşməsi ilə müşayiət olunmuşdur.

XARİCİ İQTİSADİ MÖVQE. *2015-ci ildə Azərbaycanın xarici iqtisadi mövqeyi dünya əmtəə bazarındaki konyunktur və ticarət tərəfdaşlarındakı vəziyyətin təsiri altında formalaşmışdır.*

2015-ci ilin 9 ayında **tədiyə balansının cari hesabında** 241 mln. ABŞ dolları həcmində profisit yaranmışdır. Bu profisitənin ötən ilin eyni dövrünə nəzərən əhəmiyyətli azalması əsasən neftin ucuzlaşması ilə izah olunur. Qeyri-neft sektoru üzrə əmtəə və xidmət balansısı isə tərəfdaş ölkələrdəki iqtisadi proseslərdən təsirlənmişdir.

2015-ci ilin sonuna tədiyə balansının cari hesabının pik ilində (2011) olan 17 mlrd. ABŞ dolları həcmində profisitinin təxminən 0.5 mlrd. ABŞ dollarına düşməsi proqnozlaşdırılır.

Cari ilin 11 ayda ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə ixrac 48.7% azaldığı halda, idxal demək olar ki, dəyişməmişdir. İxracda azalma əsasən neft-qaz sektoru üzrə baş vermişdir. **Xarici ticarət balansının** profisiti 5 dəfədən çox azalaraq 2.4 mlrd. ABŞ dolları təşkil etmişdir.

İqtisadi tərəfdaş ölkələrində yaranmış vəziyyət daxil olan pul baratlarına da təsir etmiş, ilkin rəqəmlərə görə pul baratları ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 30%-dən çox azalmışdır.

2015-ci ildə ölkənin **strateji valyuta ehtiyatlarının** zəruri həcmdə qorunması təmin edilmişdir. Hazırda strateji ehtiyatlar 39 mlrd. ABŞ dolları təşkil etmişdir ki, bu da 26.5 aylıq mal və xidmət idxalına kifayət edir və xarici dövlət borcunu 5 dəfədən çox üstələyir.

İQTİSADİ ARTIM. *2015-ci ildə iqtisadi artım davam etmiş və bu artımın başlıca mənbəyi qeyri-neft sektoru olmuşdur.*

Cari ilin 11 ayında **real ÜDM** 3.1%, o cümlədən qeyri-neft iqtisadiyyatında 4% artmışdır. ÜDM-in 69.3%-i qeyri-neft sektorunun payına düşmüşdür. İqtisadi artımda daxili tələb, o cümlədən istehlak tələbi və investisiya qoyuluşları mühüm rol oynamışdır.

2015-ci ilin 11 ayında ölkə iqtisadiyyatına investisiyaların həcmi 14.4 mlrd. manat təşkil etmişdir. Əvvəlki illərdə olduğu kimi cari ildə də dövlət investisiyaları ölkədə investisiya aktivliyi mühüm rol oynamışdır. 2015-ci ilin 11 ayında ev təsərrüfatlarının istehlak xərclərinə ilk növbədə gəlirlərin artımı təsir göstərmişdir. Dövr ərzində əhalinin nominal pul gəlirləri 5.7%, orta aylıq əmək haqqı isə 4.6% artmışdır.

1.2. PUL SİYASƏTİNİN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİ

İNFLYASIYA. *Qiymətlərin sabitliyinin təmin edilməsi, inflyasiyanın təkrəqəmli səviyyədə saxlanması hesabat dövründə də Mərkəzi Bankın və hökumətin başlıca vəzifələrindən biri olmuşdur.*

2015-ci ilin 11 ayında **orta ilik inflyasiya** 3.7% təşkil etmişdir. Ərzaq qiymətlərinin artımı isə 5.9% olmuşdur. Nominal effektiv məzənnə, inflyasiya gözləntiləri və ticarət tərəfdaşlarında yüksək inflyasiya qiymətlərə artırıcı, pul təklifi və dünya qiymətlərinin dəyişimi isə azaldıcı təsir göstərmişdir. Bundan başqa bir sıra sosial əhəmiyyətli məhsulların qiymətlərinin tənzimlənməsi inflyasiya səviyyəsini azaldan amillərdən olmuşdur.

İnflyasiya tempi əhalinin nominal gəlirlərinin artım tempindən aşağı olmuş, nəticədə əhalinin sərəncamında qalan gəlirlər real olaraq 11 ayda 2% artmışdır. 2015-ci ilin 11 ayında ticarət tərəfdaşı olan ölkələrdə inflyasiya orta hesabla 8.3% təşkil etmişdir ki, bu da Azərbaycandakı inflyasiyadan 4.6 faiz bəndi çoxdur. Ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə sənaye məhsullarının istehsalçı qiymətləri indeksi 32% azalmış, kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalçı qiymət indeksi isə 2.3% artmışdır.

MƏZƏNNƏ. *2015-ci ildə xarici valyutaya tələbin kəskin artması şəraitində Mərkəzi Bankın məzənnə siyasəti makroiqtisadi dayanıqlığın təmin olunması və milli iqtisadiyyatın beynəlxalq rəqabət qabiliyyətinin gücləndirilməsi məqsədləri çərçivəsində həyata keçirilmişdir.*

2015-ci ildə valyuta bazarında **xarici valyuta təklifinin** əhəmiyyətli azalması, **xarici valyutaya tələbin** isə kəskin artması müşahidə edilmişdir. Bu, valyuta bazarının həm nağd, həm də qeyri-nağd segmentləri üzrə baş vermişdir.

Tədiyə balansının profisitinin aşağı düşməsi səbəbindən başlanılmış **büdcə xərclərinin yığcamlaşdırılması** siyasəti çərçivəsində **neft gəlirlərinin büdcəyə transfertlərinin** azaldılması da xarici valyuta təklifinin əhəmiyyətli məhdudlaşmasına gətirib çıxarmışdır. Transfertlərin həcmnin azalması şəraitində Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun (ARDNF) valyuta satışları ötən illə müqayisədə 33% azalmışdır. Xarici valyutaya tələbin kəskin artması isə əsasən yüksək **dollarlaşma** ilə izah olunur.

Bütövlükdə, yaranmış yeni situasiyada neftin yüksək qiyməti (100 ABŞ dolları) dövründə formalaşmış makroiqtisadi göstəricilərin əhəmiyyətli korreksiyasına zərurət yaranmışdır. Valyuta bazarına və manatın məzənnəsinə ciddi təzyiqlərin yaranmasını nəzərə alaraq cari ilin fevralında **manatın devalvasiyası** həyata keçirilmiş, valyuta bazarı və manatın məzənnəsi neftin 50-55 dollar qiymətinə adaptasiya olunmağa başlamışdı. Cari ilin may-iyul aylarında Mərkəzi Bank müəyyən həcmdə valyuta alışları da həyata keçirmişdi.

Lakin, iyul ayının sonlarından etibarən neftin qiymətinin sürətlə aşağı düşməsi valyuta bazarına və məzənnəyə təzyiqləri yenidən əhəmiyyətli artırmışdır. Eyni zamanda tərəfdaş ölkələrdə davam edən devalvasiyaların milli iqtisadiyyatın beynəlxalq rəqabət qabiliyyətinə mənfi təsirləri güclənmişdir. Son aylarda volatilliyin daha da artması nəzərə alınmaqla 2014-cü ilin əvvəlindən bir sıra tərəfdaş ölkələrin milli valyutalarının dəyersizləşməsi 100%-i ötmüşdür.

Bütün bunlar xarici valyutaya tələbatı artırmaqla manatın məzənnəsinə güclü təzyiqlər yaratmış, manatın məzənnəsinin dəyişməsi gözləntilərini yüksəltmişdir. Bu proseslərin təsiri altında valyuta bazarında kəskin dizbalans yaranmışdır. Mərkəzi Bankın valyuta bazarında satışları 8 mlrd. ABŞ dollarını ötmüş, **valyuta ehtiyatları** isə 5 mlrd. ABŞ dollarıadək düşmüşdür. Bununla da Mərkəzi Bank neftin yüksək qiymətlərində iqtisadiyyatdan topladığı xarici valyutaları yenidən iqtisadiyyata qaytarmış, nəticədə iqtisadi subyektlərin balanslarının valyuta strukturu dəyişmişdir. Əhalinin xarici valyutada əmanətləri (ABŞ dolları ifadəsində) ilin əvvəlindən bəri 40%-dən çox artaraq 5 mlrd. ABŞ dollarını ötmüşdür.

Yaranmış şərait valyuta bazarının və manatın məzənnəsinin yeni neft qiymətlərinə uyğunlaşmasını zəruri etmişdir. Bunu nəzərə alaraq Mərkəzi Bankın İdarə Heyəti 21 dekabr 2015-ci il tarixində "**üzən məzənnə**" rejiminə keçilməsi barədə qərar qəbul etmişdir. Bu qərar manatın məzənnəsinin valyuta bazarındakı konyunktura uyğun yeni səviyyədə formalaşmasını şərtləndirmişdir. Nəticədə manatın bütün tərəfdaş ölkələrin valyutalarına nəzərən nominal ikitərəfli məzənnəsi əhəmiyyətli ucuzlaşmış, onun **nominal effektiv məzənnəsi** 40%-dən çox ucuzlaşmışdır. Effektiv məzənnənin ucuzlaşması idxalı əvəzləyən və ixrac sahələrinin inkişafını stimullaşdıran amildir.

MONETAR VƏZİYYƏT. *Pul kütləsinin dinamikası əsasən valyuta bazarında gedən proseslərin təsiri altında formalaşmışdır.*

Cari ilin 11 ayda manatla geniş pul kütləsi (**M2 pul aqreqatı**) 48% azalmışdır ki, bu da əsasən iqtisadi subyektlərin öz nağd və qeyri-nağd yığımlarını xarici valyutaya konvertasiya etmələri ilə əlaqədardır. Xarici valyutada əmanət və depozitlərin cəmi əmanət və depozitlərdə xüsusi çəkisi ilin əvvəlindəki 36.2%-dən dövrün sonuna 68.4%-ə yüksəlmişdir.

Pul siyasəti alətləri ilə bağlı qərarların qəbulu zamanı Mərkəzi Bank inflyasiya hədəfini nəzərə almışdır. Inflyasiyanın məqbul səviyyədə qalmasını və pul kütləsinin dəyişimindəki

meyilləri nəzərə alaraq, Mərkəzi Bank məcburi ehtiyat normasını 2%-dən 0.5%-ə, **uçot dərcəsini** isə 3.5%-dən 3%-ə endirilmişdir.

İqtisadi artıma dəstək vermək və maliyyə sabitliyini qorumaq üçün Mərkəzi Bank cari ildə iqtisadiyyata müxtəlif kanallarla (bankların yenidən maliyyələşdirilməsi, hökumət zəmanəti ilə mühüm sosial-iqtisadi əhəmiyyət kəsb edən layihələrin maliyyələşdirilməsi, məcburi ehtiyatların azaldılması, banklardan və qeyri-bank kredit təşkilatlarından qiymətli kağızların alınması, “SVOP” əməliyyatları və s) **likvidlik** vermişdir.

1.3. MALİYYƏ SABİTLİYİ VƏ BANK SİSTEMİNİN İNKİŞAFI

PRUDENSİAL NƏZARƏT. *2015-ci ildə prudensial tənzimləmə bank sektorunun dayanıqlığının qorunmasına yönəldilmiş, bankların fəaliyyətinə təsir edən daxili və xarici amillərin monitorinqi əsasında müvafiq preventiv tədbirlər görülmüşdür.*

Mərkəzi Bankın bank **nəzarəti və prudensial tənzimləmə sisteminin** çevikliyinin artırılması təmin edilmişdir. Həyata keçirilən tədbirlər bank sektorunda riskləri adekvat səviyyələrdə idarə etməyə imkan vermişdir. Bankların məzənnənin korreksiyasına adaptasiyası məqsədlə məzənnə riskinin tənzimlənməsi üçün istifadə olunan **açıq valyuta mövqeyi** normativi çevik tənzimlənmişdir. Məzənnə korreksiyasının borcalanların borc yükünə təsirinin minimalaşdırılması məqsədlə Mərkəzi Bank bank aktivləri üzrə ehtiyatlanma tələblərini yumşaltmışdır. Eyni zamanda bank sektorunda maliyyə dayanıqlığının qorunmasına yönəlmiş əlavə tədbirlər görülmüşdür. Kəmiyyət xarakterli requlyativ tələblər yüngülləşdirilmiş, kapital adekvatlığı əmsalı 10%-ə, leverec əmsalı 5%-ə endirilmişdir. Nəticədə bank sistemində əlavə kapital və kreditləşmə imkanları yaradılmışdır.

Bank sisteminin restrukturizasiyası çərçivəsində mühüm qərarlar qəbul edilmişdir. Azərbaycan Prezidentinin 15 iyul 2015-ci il tarixli Fərmanı ilə “Azərbaycan Beynəlxalq Bankı” ASC-nin dövlətə məxsus səhmlərinin özəlləşdirilməyə hazırlanması ilə bağlı sağlamlaşdırma tədbirləri müəyyənləşdirilmişdir. Fərmanın icrası çərçivəsində bankın problemlı aktivlərinin “Aqrarkredit” Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti Bank Olmayan Kredit Təşkilatına (“Aqrarkredit” QSC) ötürülməsi təmin edilmişdir. Eyni zamanda qeyri-sağlam 2 bank sektordan kənarlaşdırılmışdır (onların aktivlərinin sektorun aktivlərində payı cəmi 0.3% olmuşdur).

2015-ci ildə Mərkəzi Bank tənzimləmə çərçivəsinin Bazel tövsiyələri və Avropa Direktivlərinə uyğunlaşdırılması işlərini davam etdirmişdir. **“Kontr-tsiklik” idarəetmə** çərçivəsi inkişaf etdirilmiş, erkən xəbərdarlıq potensialı gücləndirilmişdir. Bank kapitalının gözlənilməz itkiləri absorbsiya etmək potensialının gücləndirilməsi məqsədlə kapitallaşma tələblərinin mərhələli qaydada Bazel standartlarına uyğunlaşdırılması tədbirləri davam etdirilmişdir.

Banklarda korporativ idarəetmənin inkişafı, xüsusilə kompensasiya və mükafatlandırma siyasətinin tənzimlənməsinə dair yeni təşəbbüslər irəli sürülmüşdür. Banklarda və bank olmayan

kredit təşkilatlarında “məsuliyyətli kreditləşdirmə”nin təşviqi üzrə metodoloji baza yaradılmışdır. Bankların konsolidasiyasının tənzimlənməsinin normativ bazasının yaradılması üzrə son tamamlama işləri aparılmışdır.

Dünya Bankı (DB) və BVF tərəfindən Azərbaycan maliyyə sektorunun qiymətləndirilməsi üzrə ikinci **Maliyyə Sektorunun Qiymətləndirilməsi Proqramı (FSAP)** həyata keçirilmişdir. Bank sisteminin strukturu və maliyyə sabitliyi, maliyyə xidmətlərinə çıxış imkanları proqramla əhatə edilmiş, nəzarət çərçivəsinin Bazel prinsiplərinə uyğunluğu qiymətləndirilmişdir.

Görülmiş prudensial nəzarət tədbirləri başlıca **maliyyə sabitliyi göstəricilərinin** qənaətbəxş səviyyədə qorunmasına imkan vermişdir.

Hesabat dövrünün sonuna bank sektoru üzrə **kapital adekvatlığı** 12%-lik normaya qarşı 17.8% təşkil etmişdir. Bankların kapitalının böyük hissəsini səhmdar kapitalı təşkil edir ki, bu da potensial şoklara qarşı müqavimətin artırılması üzrə qlobal meyillərə uyğundur.

Bank sektorunun **likvidliyi** qənaətbəxş səviyyədə olmuş, öhdəliklərin və hesablasmaların icrası fasiləsiz həyata keçirilmişdir. Sektorun ani likvidlik əmsalı (68.6%) Mərkəzi Bankın minimum tələbindən (30%) 2 dəfədən yüksək olmuşdur.

Bank aktivlərinin keyfiyyəti qənaətbəxş səviyyədədir. Dövrün sonuna real sektorun və əhalinin vaxtı keçmiş kredit borclarının ümumi portfeldə xüsusi çəkisi cəmi 7% təşkil edir.

Ölkədə maliyyə savadlılığının artırılması məqsədilə Maliyyə Savadlılığı Portalı fəaliyyətə başlamışdır.

MALİYYƏ VASİTƏÇİLİYİ. *2015-ci ildə bank sisteminin inkişaf dinamikasının qorunması və iqtisadi subyektlər üçün kreditlərin dəyərinin optimallaşdırılması istiqamətində tədbirlər davam etdirilmişdir.*

Mərkəzi Bank Bank ictimaiyyəti ilə fəal dialoq şəraitində **kredit faizlərinin azaldılması** istiqamətində kompleks tədbirlər görmüşdür. Bankların fiziki şəxslərin kreditləşdirilməsi ilə əlaqədar sosial məsuliyyətinin gücləndirilməsi çərçivəsində komisiyon haqqlarının 1%-lə məhdudlaşdırılmasına dair qərar qəbul olunmuşdur. Bankların əməliyyat xərclərinin aşağı salınması üçün milli ödəniş sistemi vasitəsilə aparılan banklararası ödənişlər üzrə xidmət haqqları və nağd pulun məxarici üzrə tariflər də azaldılmışdır.

Hesabat dövrünün sonuna kreditlər üzrə orta faiz dərəcəsi 13.4% (inflyasiya səviyyəsi nəzərə alınmaqla real faiz 9.7%), o cümlədən kommertiya kreditləri üzrə 9 % (real faiz 5.3%) təşkil edir.

Bank aktivləri 10% artaraq 27.8 mlrd. manata çatmışdır ki, bu da qeyri-neft ÜDM-in 75%-nə bərabərdir. İqtisadiyyata kredit qoyuluşlarının həcmi 18.7 mlrd. manata çatmışdır ki, bunun da 77%-ni uzunmüddətli kreditlər təşkil edir. Portfelin çox hissəsi (72%-i) biznes kreditlərinin payına düşür.

Ev təsərrüfatlarına kreditlər üzrə riskləri nəzərə alaraq Mərkəzi Bank bu sahədə qabaqlayıcı tənzimləyici tədbirləri 2015-ci ildə də davam etmişdir. Ev təsərrüfatlarına kreditlər 2.3%, avtomobil kreditləri isə 42% azalmışdır.

İpoteka kreditləşdirilməsi davam etdirilmiş, 2000 nəfərdən çox şəxsə 96 mln. manat ipoteka krediti verilmişdir. İpoteka Fondunun kredit portfelini 789 mln. manata çatmış, ipoteka alanların sayı isə 18 minə ötmüşdür. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan İpoteka Fondu” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin yaradılması haqqında 27 oktyabr 2015-ci il tarixli Fərmanı ilə ölkədə ipoteka kreditləşməsinin yeni əsaslarla inkişafına start verilmişdir.

Hesabat dövründə **əhalinin əmanətləri** bankların başlıca resurs mənbəyi olmuşdur. Hesabat dövrünün sonuna əhalinin bank əmanətləri 7 mlrd. manatdan çox olmuşdur. Cari ildə Əmanətlərin Sığortalanması Fondu tərəfindən qorunan əmanətlər üzrə faizlərin yuxarı həddinin 9%-dən 12%-ə qaldırılması da bank sistemində əmanətlərin qorunmasında mühüm rol oynamışdır. Hazırda Əmanətlərin Sığortalanması Fonduna üzv banklar tərəfindən xidmət olunan 7.3 mln. nəfər əmanətçinin 91% hissəsi qorunan əmanətçilərdir.

ÖDƏNİŞ SİSTEMLƏRİ. *Ödəniş sistemlərinin sabit və təhlükəsiz fəaliyyətinin təmin edilməsi və inkişafı Mərkəzi Bankın mühüm fəaliyyət istiqamətlərindən biri olmuşdur.*

Milli Ödəniş Sistemi (MÖS) ilə 2015-ci ildə həyata keçirilən ödənişlərin sayı 13%-dən çox artmış, ödənişlərin həcmi isə ÜDM-in 2.4 mislini təşkil etmişdir.

Davamlı və sabit fəaliyyəti təmin etmək üçün milli ödəniş sistemlərinin fəaliyyəti lokal telekommunikasiya şəbəkəsi üzərindən yenidən qurulmuşdur. Bu milli valyutada hesablaşmaların kənar təsirlərdən və xarici risklərdən tam qorunmasına imkan verir. Ödəniş-kart infrastrukturunun təhlükəsizliyinin artırılması və aparılan əməliyyatlar üzrə məlumatların ölkədən kənara ötürülməsinin qarşısının azaldılması istiqamətində də kompleks tədbirlərə başlanılmışdır.

Hesabat ilində "**Hökumət Ödəniş Portalı**"nın (HÖP) genişləndirilməsi davam etdirilmişdir. Artıq 13 dövlət qurumu və 12 kütləvi xidmət təşkilatı "Hökumət Ödəniş Portalı"na inteqrasiya olunmuşdur. Eyni zamanda HÖP infrastrukturunu “Elektron Hökumət” dövlət informasiya resursu ilə tam şəkildə inteqrasiya edilmişdir. ASAN ödəniş sistemi vasitəsi ilə ödənişlərin, habelə “ASAN xidmət” mərkəzlərində göstərilən dövlət xidmətləri üzrə ödənişlərin HÖP üzərindən aparılması təmin edilmişdir.

HÖP-ə inteqrasiya olunmuş təşkilatlar üzrə 330-dan çox növdə xidmətlərlə bağlı ödənişlərin 2000-ə yaxın ödəniş məntəqələrində həm nağd, həm də nağdsız formada həyata keçirilməsi imkanları mövcuddur. Digər ödənişlərlə yanaşı təhsil haqqlarının da bu sistem vasitəsilə ödənilməsinə başlanılmışdır. Əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə sistemdə emal olunan əməliyyatların həcmi 35% artmışdır.

2015-ci ildə poçt sisteminin 63 filialı və onların tərkibində sayı 1104-ə çatan poçt şöbələri tərəfindən iqtisadiyyata maliyyə xidmətlərinin göstərilməsi davam etmişdir. Ödəniş kartlarının sayı 5.7 mln. ədədə, bankomatların sayı 2695 ədədə, POS-terminalların sayı isə 76210 ədədə çatmışdır. Bankomatların sayı 4.2%, POS-terminalların sayı isə 11% artmışdır. Ölkə daxilində ödəniş kartları ilə aparılmış nağdsız ödənişlərin həcmi 29%, ödəniş kartları ilə elektron ticarət vasitəsilə aparılmış ödənişlərin həcmi isə təxminən 2 dəfə artmışdır. İctimai nəqliyyatda kütləvi sürətdə nağdsız ödənişlərdən istifadəyə başlanmışdır.

II. 2016-CI İL ÜÇÜN PUL VƏ MALİYYƏ SABİTLİYİ SİYASƏTİ

Orta müddətli dövrdə milli iqtisadiyyatın “yeni-dən balanslaşdırılması,” özəl investisiyalara və ixraca arxalanan iqtisadi artım modelinə (“təklif iqtisadiyyatı”) keçidin sürətlənməsi və bu əsasda daha dayanıqlı və şaxələndirilmiş iqtisadi artımın təmin edilməsi iqtisadi siyasət qarşısında duran strateji çağırışdır. Bu çağırışa uyğun olaraq milli iqtisadiyyatın yeni makroiqtisadi dayanıqlıq müstəvisinə keçirilməsi, bu əsasda iqtisadi siyasətin bütün istiqamətlərinin daha effektiv sinxronlaşdırılması vasitəsilə makroiqtisadi və maliyyə sabitliyinin təmin edilməsi istiqamətində Mərkəzi Bank hökumətlə birlikdə kompleks tədbirlər həyata keçirəcəkdir.

2016-cı ildə Mərkəzi Bank pul siyasətinin çevikliyinə artırılmasına, milli iqtisadiyyatın maliyyə dayanıqlığının və beynəlxalq rəqabət qabiliyyətinin təmin olunmasına imkan verən siyasət həyata keçirəcəkdir. Mərkəzi Bankın məzənnə siyasəti “üzən məzənnə rejimi”nin tələblərinə uyğun olaraq məzənnədə kəskin tərəddüdlərin hamarlanmasına yönəlcəkdir. Eyni zamanda hökumətlə birlikdə valyuta bazarının tarazlaşdırılmasına yönəlmiş əlavə tədbirlərin də görülməsi nəzərdə tutulur.

Eyni zamanda bank sektorunda maliyyə sabitliyinin qorunması da mühüm hədəflərdən biridir. Banklarda əhalinin əmanətlərinin və digər depozitlərin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi məqsədilə bank sektorunun maliyyə dayanıqlığının, kapital və likvidlik mövqeyinin gücləndirilməsi, əmanətlərin sığortalanması sisteminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində kompleks tədbirlər görülcəkdir. Maliyyə infrastrukturunun inkişafı, nağdsız hesablaşmaların və elektron ödəniş sistemlərinin genişləndirilməsi istiqamətində fəaliyyət davam etdiriləcəkdir.

2.1. QLOBAL İQTİSADI MÜHİT VƏ PROQNOZLAR

DÜNYA İQTİSADIYYATI. *Yüksələn global risklər fonunda 2016-cı ildə də dünya iqtisadiyyatında artımın zəif və kövrək olacağı, beynəlxalq əmtəə və maliyyə bazarlarında isə qeyri-müəyyən şəraitin qalacağı proqnozlaşdırılır.*

BVF-nun son proqnozlarına görə 2016-cı ildə **qlobal iqtisadi artımın** 3.8% olacağı gözlənilir. Bu cari illə müqayisədə yüksək olsa da son qlobal iqtisadi böhrandan öncəki 10 illə müqayisədə (4.2%) aşağıdır. İEÖ üzrə 2.4%, İEOÖ üzrə isə 4.7% artım proqnozlaşdırılır.

2016-cı ildə də inkişaf etmiş ölkələrin qlobal iqtisadi artımda iştirak payının artacağı proqnozlaşdırılır. Növbəti ildə ABŞ-da iqtisadi artımın cari illə müqayisədə yüksələrək 3% təşkil edəcəyi proqnozlaşdırılır. Bu şəraitdə ABŞ-ın Federal Ehtiyatlar Sisteminin yumşaq monetar siyasətindən tədricən imtina edilməsi siyasətinin davam edəcəyi gözlənilir. Yumşaq monetar siyasətin təsiri altında 2016-cı ildə Avrozonada iqtisadi artımın 1.7% olacağı gözlənilir.

Maliyyələşmə şərtlərinin sərtləşməsi, struktur islahatların ləng aparılması və geosiyasi gərginliyin qalması ilə əlaqədar növbəti ildə inkişaf etməkdə olan ölkələrdə iqtisadi artımın kövrək olacağı gözlənilir. Bu ölkə qrupu üzrə 2016-cı il üçün artım proqnozu son on ilin orta göstəricisindən 1.1 faiz bəndi aşağıdır. BVF-nun proqnozları əsasında aparılmış hesablamalara görə 2016-cı ildə Azərbaycanın 15 ticarət tərəfdaşı üzrə (qeyri-neft ixrac çəkili) cəmi 1.2% iqtisadi artım gözlənilir.

Növbəti ildə **qlobal ticarətin** 4.1% artacağı proqnozlaşdırılır ki, bu da 1990-2014-cü illərin orta göstəricisindən 1 faiz bəndi azdır. Mövcud qlobal konyunktur **kapital daxi olmalarının** növbəti ildə də İEÖ üzrə daha çox artacağını proqnozlaşdırmağa əsas verir. UNCTAD-ın proqnozuna görə 2016-cı ildə birbaşa xarici investisiya axınları İEÖ-lərə 13.9%, İEOÖ-lərə isə 3.9% artacaqdır. Bununla belə, İEOÖ-in birbaşa xarici investisiya daxil olmalarında payı yüksək (50%-dən çox) olaraq qalacaq.

Aparıcı ölkələrdə iqtisadi fəallıq və mərkəzi bankların monetar siyasəti qlobal maliyyə bazarlarına da təsirsiz qalmayacaq. Valyuta axınlarındakı qeyri-müəyyənliklər Azərbaycanın ticarət tərəfdaşı olan ölkələrin valyutalarının məzənnələrindəki dəyişənliyi artırma bilər. ABŞ-da monetar siyasətin sərtləşməsi və dünya əmtəə qiymətlərinin azalması şəraitində inkişaf etməkdə olan ölkələrdə yeni devalvasiya dalğalarının yaşanacağı istisna deyil.

Gözlənilən qlobal iqtisadi mühitdə **əmtəə bazarlarında qiymətlərin** dəyişkən dinamikaya malik olacağı proqnozlaşdırılır. BVF 2016-cı ildə əmtəə qiymətlərinin 13.6%, ərzaq qiymətlərinin isə 4.7% aşağı düşəcəyini proqnozlaşdırır.

2016-cı il üçün dünya bazarında **neftin orta qiyməti** ilə bağlı müxtəlif proqnozlar verilir. Dünya neft bazarında təklifin tələbi üstələməsi şəraitində əksər analitik mərkəzlər neftin ucuqlaşmaqda davam edəcəyini proqnozlaşdırırlar.

MİLLİ İQTİSADİYYAT. *2016-cı ildə Mərkəzi Bankın siyasəti milli iqtisadiyyata təsir edən xarici və daxili iqtisadi amillər, ortamüddətli proqnozlar nəzərə alınmaqla həyata keçiriləcəkdir.*

2016-cı ildə də qeyri-neft sektoru **iqtisadi artımın** başlıca mənbəyi olacaqdır. Milli iqtisadiyyatın və ixracın şaxələndirilməsinə yönəlmiş əlavə tədbirlər qeyri-neft sektorunda iqtisadi artıma müsbət təsir edəcəkdir.

Neftin qiyməti **tədiyə balansının** profisitinə təsir göstərən başlıca amildir. Müxtəlif qiymət ssenariləri üzrə hökumətin və Mərkəzi Bankın adekvat siyasət reaksiyaları mövcuddur. Neftin 30 ABŞ dolları qiymətinə düşməsi perspektivləri nəzərə alınmaqla makroiqtisadi siyasətin yeni şəraitə adaptasiyası təmin ediləcəkdir.

Manatın formalaşmış yeni əlverişli məzənnəsi neftin daha aşağı qiymətində belə idxalın əhəmiyyətli azalmasını və yerli istehsalla əvəzlənməsini, qeyri-neft ixrac potensialının reallaşmasını təmin etməklə tədiyə balansının tarazlaşmasına, habelə **strateji valyuta ehtiyatlarının** yüksək səviyyədə (hazırda ÜDM-in 100%-indən çox) qorunub saxlanmasına gətirib çıxarmalıdır.

2.2. 2016-CI İL ÜÇÜN PUL SİYASƏTİ

PUL SİYASƏTİNİN HƏDƏFİ VƏ ÇƏRÇİVƏSİ. *2016-cı ildə pul siyasəti qərarları iqtisadi artım və inflyasiya riskləri balansının qiymətləndirilməsi əsasında qəbul ediləcəkdir.*

Başlıca mandatına uyğun olaraq Mərkəzi Bank səlahiyyətləri daxilində qiymət sabitliyinə dəstək verməyə çalışacaqdır. Mərkəzi Bank başlıca olaraq **baza inflyasiyanın** idarə olunmasına yönəlmiş siyasət həyata keçirəcəkdir.

Xarici ticarət tərəfdaşı ölkələrində inflyasiya və manatın çoxtərəfli məzənnəsində baş verən dəyişikliklər inflyasiyaya təsir edən mühüm amillər olacaq. Inflyasiyanın səviyyəsinə daxili tələbin dinamikası və xarici amillər təsir edəcəkdir.

2016-cı ildə Mərkəzi Bank iqtisadi tsikldən asılı olaraq pul bazarında likvidlik alətlərindən adekvat istifadə edəcəkdir. Mərkəzi Bankın **likvidlik alətləri** üzrə faiz dərəcələri “faiz dəhlizi konsepsiyası”na uyğun olaraq müəyyənləşdiriləcəkdir. 2016-cı ildə faiz dəhlizinin parametrləri iqtisadi mühitə çevik şəkildə uyğunlaşdırılacaq, bunun üçün pul siyasətinin iqtisadiyyata ötürücülük qabiliyyətinin xüsusiyyətləri də nəzərə alınacaqdır.

Mərkəzi Bank pul siyasətinin çərçivəsini **inflyasiyanın birbaşa hədəflənməsi** rejiminə uyğunlaşdırmaq istiqamətindəki fəaliyyətini davam etdirəcəkdir. Inflyasiyanın hədəflənməsi rejiminə keçid şərtlərinin reallaşdırılması ilə yanaşı pul siyasəti dizaynında baş verən dəyişikliklər, mərkəzi bankların hədəf perimetrinin və alət arsenalının genişləndirilməsi ilə bağlı son meyillər nəzərə alınacaqdır.

“Üzən məzənnə” rejiminə keçdikcə Mərkəzi Bank alternativ operativ hədəflər (“lövbərlər”) vasitəsilə inflyasiyanın monetar amillərinə təsir göstərməyə çalışacaqdır. Pul siyasətinin faiz dərəcələrinə və iqtisadiyyata ötürücülük qabiliyyətinin gücləndirilməsini təmin etmək üçün bu siyasətin effektiv həyata keçirilməsinin əsas mexanizmi olan **banklararası pul**

bazarının inkişafının sürətləndirilməsi diqqət mərkəzində saxlanacaq, buradakı faiz dərəcələrinin faiz dəhlizi mexanizminə inteqrasiyası imkanlarına baxılacaqdır.

Eyni zamanda **pul siyasətinin makroprudensial siyasətlə sıx əlaqələndirilməsinə** diqqət artırılacaqdır.

MƏZƏNNƏ SİYASƏTİ. 2016-cı ildə manatın məzənnəsi başlıca olaraq valyuta bazarında tələb və təklif nisbətini müəyyən edən fundamental amillərin təsiri altında, “üzən məzənnə rejimi” çərçivəsində formalaşacaqdır.

Üzən məzənnə iqtisadiyyatın mənfəi xarici şoklardan etibarlı qorunmasını, onun orta və uzunmüddətli dayanıqlığının gücləndirilməsini, iqtisadiyyatın və ixracın şaxələnməsinin sürətləndirilməsini, yerli istehsalın beynəlxalq rəqabət qabiliyyətinin daha da artırılmasını təmin etməlidir. Məzənnə rejiminin çevikliyinin artırılması valyuta ehtiyatlarının zəruri həcmdə qorunmasına imkan verən ən mühüm amildir.

Eyni zamanda üzən məzənnə **inflyasiyanın hədəflənməsi rejiminə keçidin** başlıca şərtlərindən biridir. Növbəti ildə iqtisadi subyektlərin üzən məzənnə rejiminə adaptasiyasının tamamlanması gözlənilir.

2016-cı ildə **xarici iqtisadi şoklar**, neftin qiyməti, xarici ticarətdə tərəfdaş ölkələrin, xüsusən neft amilinin güclü təsir etdiyi ölkələrin milli valyutalarının dəyişməsi dinamikası valyuta bazarına və manatın məzənnəsinə təsir göstərən əsas amillər olacaqdır.

Digər tərəfdən, fiskal siyasət, o cümlədən dövlət investisiya siyasəti, xarici borcun idarə olunması, beynəlxalq hesablaşmalar mexanizminin təkmilləşdirilməsi tədbirləri və digər institusional məsələlərin həlli valyuta balansına təsir edəcək mühüm amillərdir.

Bütün bunları nəzərə alaraq, 2016-cı ildə Mərkəzi Bank hökumətlə birgə sərəncamında olan imkanlardan istifadə etməklə **valyuta bazarının tarazlaşdırılmasına** və bu əsasda kəskin məzənnə tərəddüdlərinin hamarlanmasına çalışacaqdır.

2.3. MALİYYƏ SABİTLİYİ VƏ MALİYYƏ VASİTƏÇİLİYİ

MALİYYƏ SABİTLİYİ. 2016-cı ildə Mərkəzi Bank dəyişkən iqtisadi mühitdə bankların risklərə qarşı dayanıqlığının yüksəldilməsi istiqamətində səylərini artıracaqdır. Stress-testlər əsasında Mərkəzi Bank müxtəlif iqtisadi şoklara qarşı bank sektorunun vəziyyətini preventiv qaydada simulyasiya etməklə maliyyə sabitliyini qorumaq və effektiv idarə etmək üçün zəruri hallarda sektora müvafiq intervensiyaların həyata keçirilməsini diqqət mərkəzində saxlayacaqdır.

Bank sisteminin sağlamlaşdırılması çərçivəsində ilk növbədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Beynəlxalq Bankı” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin dövlətə məxsus səhmlərinin özəlləşdirilməyə hazırlanması ilə bağlı sağlamlaşdırılma tədbirləri haqqında Fərmanının icrası təmin olunacaqdır.

Bank sektorunun aktivlərinin keyfiyyətinin qorunması çərçivəsində problemlə aktivlərlə iş xüsusi diqqətdə saxlanılacaqdır. Kreditorların hüquqlarının müdafiəsi, o cümlədən girovların realizasiyası mexanizminin təkmilləşdirilməsinə dair təşəbbüslər davam etdiriləcəkdir. Bankların kredit siyasətinin “məsuliyyətli kreditləşmə” fəlsəfəsi çərçivəsində həyata keçirilməsi növbəti ildə də hərtərəfli təşviqi olunacaqdır.

Bank sisteminin **likvidlik səviyyəsinin** məqbul səviyyədə qorunması və onun səmərəli idarə olunması mexanizmlərinin yaradılması xüsusi diqqətdə saxlanılacaqdır. Mərkəzi Bankın qısamüddətli likvidlik pəncərəsi, habelə zəruri hallarda orta və uzun müddətli likvidlik alətləri arsenalı bank sisteminin likvidliyinin qorunmasında mühüm rol oynayacaqdır. Bundan başqa dövlət qiymətli kağızlarının həcminin genişlənməsi və banklararası kredit bazarının inkişafı da banklar tərəfindən likvidlik mövqeyinin çevik tənzimlənməsinə müsbət təsir edən amillər olacaqdır.

Bazel prinsipləri və Avropa Direktivləri nəzərə alınmaqla **bank nəzarəti çərçivəsinin təkmilləşdirilməsi**, risk əsaslı və kontr-tsiklik prudensial tənzimləmənin tətbiqi üzrə işlər 2016-cı ildə də davam etdiriləcəkdir. Mərkəzi Bank bankların əməliyyat risklərinin prudensial tələblərlə əhatə edilməsinə başlayacaqdır.

Bankların risklərin idarə edilməsi üzrə **daxili potensialının** yüksəldilməsi 2016-cı ildə də dəstəklənəcəkdir. Banklarda korporativ idarəetmə standartlarının tətbiqi, stress-testləşmə və modelləşdirmə potensialının yüksəldilməsi üzrə yeni tədbirlər həyata keçiriləcəkdir.

Bank sisteminə etimadın artırılması çərçivəsində qorunan əmanətlərin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi, differensial sığorta sisteminə keçid məsələsi diqqətdə saxlanılacaqdır. Zəruri hallarda beynəlxalq təcrübəyə uyğun olaraq əmanətlərə tam məbləğdə təminat verilməsi məsələsinə də baxıla bilər. Maliyyə xidmətləri istehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi sisteminin gücləndirilməsi və əhalinin maliyyə savadlığı səviyyəsinin yüksəldilməsi istiqamətində fəaliyyət də bank sisteminə etimadın yüksəldilməsinə xidmət edəcəkdir. 2016-cı ildə müxtəlif hədəf qruplarından olan əhali arasında maliyyə savadlılığının artırılması istiqamətində geniş marifləndirmə tədbirləri davam etdiriləcək.

MALİYYƏ VASİTƏÇİLİYİNİN İNKİŞAFI. *İqtisadi artımın dəstəklənməsində bank-maliyyə sektorunun rolunun gücləndirilməsi, iqtisadi subyektlərin kreditə çıxış imkanlarının daha da genişləndirilməsi istiqamətində fəaliyyət 2016-cı ildə davam etdiriləcəkdir.*

Maliyyə vasitəçiliyinin inkişafı istiqamətində Mərkəzi Bankın fəaliyyəti iqtisadi artımın effektiv maliyyələşməsinə təmin edən, bütün iqtisadi subyektləri geniş çeşidli maliyyə məhsulları ilə əhatə edən səmərəli maliyyə sisteminin formalaşdırılmasına hədəflənəcəkdir.

Real sektor müəssisələrinin, xüsusən də orta və kiçik sahibkarlıq subyektlərinin ucuz və uzun müddətli **maliyyə resurslarına çıxış** imkanlarını artırmaq üçün hökumətlə birgə yeni proqramların işlənməsi təşəbbüsləri göstəriləcək. Qeyri-maliyyə sektorunda korporativ

idarəetmənin geniş tətbiqi, kreditorların hüquqlarının qorunması mexanizminin gücləndirilməsi növbəti ildə də biznes kreditləşməsinin genişlənməsinin mühüm şərtlərindən olacaqdır.

Faiz dərəcələrinin azaldılması tədbirləri ilə bağlı 2016-cı ildə də Mərkəzi Bankla bank ictimaiyyəti arasında fəal dialoq davam etdiriləcəkdir. Ölkədə nağdsız ödənişlərin genişlənməsi ilə kreditləşmənin resurs mənbələrinin artırılması, maliyyə bazarlarının bütün seqmentlərinin davamlı inkişafı, banklarda əməliyyat xərclərinin optimallaşması növbəti ildə də **faiz dərəcələrinə** azaldıcı təsir göstərən amil olacaqdır.

Kredit institutlarının **regional şəbəkəsinin** genişləndirilməsi 2016-cı ildə də təşviq olunacaqdır. Bankların, habelə poçt sistemi daxil olmaqla bank olmayan kredit təşkilatlarının regional xidmət şəbəkəsi vasitəsilə bank xidmətlərinə çıxışın artırılması istiqamətində tədbirlər davam etdiriləcəkdir. O cümlədən innovativ maliyyə alətlərinin tətbiqinin regionlarda da genişlənməsinə xüsusi diqqət yetiriləcəkdir.

Maliyyə Sektorunun Qiymətləndirilməsi Proqramı (FSAP) çərçivəsində Beynəlxalq Valyuta Fondu və Dünya Bankı tərəfindən tövsiyələrin icrası qarşdakı illərdə prudensial nəzarət çərçivəsinin təkmilləşdirilməsi və maliyyə vasitəçiliyinin genişləndirilməsində mühüm rol oynayacaqdır.

ÖDƏNİŞ İNFRASTRUKTURUNUN İNKİŞAFI. *Nağdsız ödənişlərin inkişafı, elektron ödəniş xidmətlərinin və innovativ ödəniş texnologiyalarının tətbiqinin genişləndirilməsi növbəti ildə də Mərkəzi Bankın fəaliyyətinin prioritet istiqamətlərindən olacaqdır.*

Yeni xidmətlərin tətbiqi ilə elektron ödəniş infrastrukturunu inkişaf etdiriləcəkdir. Bu məqsədlə kütləvi ödənişlər qəbul edən dövlət qurumlarının daxili informasiya sistemlərinin, Hökumət Ödəniş Portalına inteqrasiyası, təhsil haqlarının, bələdiyyə vergilərinin toplanılması, habelə notarial xidmətlər, vətəndaş vəziyyəti aktlarının dövlət qeydiyyatı və “Elektron Məhkəmə” sisteminin Hökumət Ödəniş Portalına inteqrasiyası istiqamətində işlər davam etdiriləcəkdir. Aylıq əsasda təkrarlanan ödənişlərin (kommunal, internet, telefon haqları kimi) müştərinin hesabından avtomatik silinməyə imkan verən yeni ödəniş alətinin istifadəsi üçün imkanlar yaradılacaqdır.

Ödəniş sistemlərində **informasiya təhlükəsizliyinin** beynəlxalq standartlar əsasında təmin olunması məqsədlə yaradılmış elektron imza infrastrukturundan maliyyə sektorunda istifadə genişləndiriləcəkdir. Cari ildə başlamış işlərin davami olaraq ölkədə prosesinq fəaliyyəti göstərən bütün kart təşkilatlarının infrastrukturlarını əlaqələndirən, onlar arasında aparılan əməliyyatları emal edən yeni sistemin yaradılması təmin ediləcəkdir.

Ödəniş **xidmətlərinin effektivliyinin artırılması** və xidmət haqlarının aşağı salınması istiqamətində banklar ilə işlər davam etdiriləcəkdir.

Elektron ödəniş xidmətlərinin **hüquqi və institusional bazası** gücləndiriləcəkdir. Bu məqsədlə ödəniş xidmətləri üzrə hüquq və vəzifələri, bank olmayan ödəniş xidməti

təchizatçıların və elektron pul təşkilatlarının yaradılması və fəaliyyətlərinin əsaslarını müəyyən edən normativ-hüquqi bazanın yaradılması istiqamətində işlər davam etdiriləcəkdir.

Elektron bankçılığın inkişafı, nağdsız ödənişlərdə innovativ texnologiyaların tətbiqinin genişləndirilməsi diqqətdə saxlanılacaqdır. Bu məqsədlə banklarla internet və mobil bankçılıq xidmətlərinin inkişaf etdirilməsi, məsafədən təqdim edilən xidmətlərin çeşidinin artırılması, təmassız ödəniş texnologiyalarına əsaslanan ödəniş alətlərindən istifadənin genişlənməsi istiqamətində işlər davam etdiriləcəkdir. Vergilər Məcəlləsinə edilən son dəyişikliklərlə ölkədə aksiz markası ilə markalanmalı malların alqı-satqısı zamanı hesablaşmaların yalnız nağdsız qaydada aparılması tələbinin qoyulması da nağd dövriyyənin azalmasına xidmət edəcəkdir.

Elektron ödəniş xidmətlərinin istifadəsi üzrə **maarifləndirmə** səviyyəsinin yüksəldilməsi istiqamətində səylər gücləndiriləcəkdir. Aidiyyatı dövlət qurumları ilə əməkdaşlıqda tədris müəssisələrində şagird və tələbələrə elektron ödəniş xidmətlərindən istifadə üzrə zəruri biliklərin öyrədilməsi istiqamətində işlər davam etdiriləcəkdir.